

SÄÄKSMÄEN VUORENTAKA

I Tilakohtaista tietoa

Sääksmäen Vuorentaka sijaitsee n. 1/4 vanhaa peninkulmaa eli vajaat 2 km Sääksmäen kirkosta pohjoisluoteeseen. Rapolan linnavuorelta matkaa on runsas kilometri.

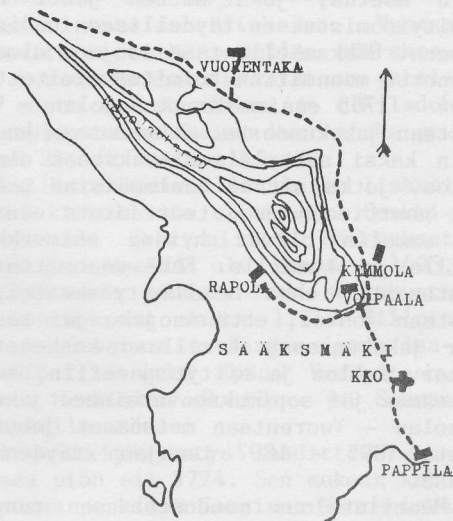
Vuorentakaa ei mainita keskiaikaisissa asiakirjoissa. Siitä huolimatta sen arvellaan olleen asuttuna jo silloin. Kiistatonta näyttöä asiasta ei ole. Vuorentaka liittyy luontevasti jo pakanuuden ajalta peräisin olevaan Anajalan - Huittulan ja Rapolan - Voipaalan voimakkaaseen asutukseen sen pohjoislaidalla.

Nimensä Vuorentaka lienee saanut Rapolan puolella asuvilta. Rapolan kanssa se oli myöhemminkin tilusyhteydessä, joten on perusteltua olettaa, että Vuorentaka on syntynyt Rapolan entisille kasimaille, jotka sitten on otettu pysyvään viljelykseen.

Vuonna 1540 laadittiin Hämeessä ensimmäinen maakirja, jonka mukaan Vuorentaka kuului Sääksmäen hallintopitäjän Liattulan neljännekseen. Kylään kuului kaksi savua, joista toinen oli 1/6 koukkua ja toinen 1/8 koukkua. Kummankin talon jousiluku oli yksi. Vuonna 1580 kumpikin talo 5/24 koukun suuruinen. Kun Vuorentaan molemmat talot siirtyivät 1595 herra Sigfridin omistukseen, ne yhdistettiin maakirjassa 5/12 koukun tilaksi.

Vuonna 1608 toimitetussa verotarkastuksessa Vuorentaan veroperusteeksi tuli viisi veroäyriä. Aluksi se oli koko manttaalinen talo. Manttaaliluku oli välillä pienempi, mutta 1630 alkaen 3/4 manttaalia, minkä suuruisena se oli koko manttaaliverotuksen ajan.

Liattulan neljännekseen kuuluvana Vuorentaka on ollut läänitettynä m.m. Iivari Maununpoika Stärnkorsille (Särki-lahti), Yrjö Pählmannille, Pietari Han-

nunpojalle ja Otto Johan von Grothausenille. Vuoden 1650 tienoilla Vuorentaka siirtyi joko ostamalla tai lahjoituksena kapteeni Hans Gardemeisterille, jonka katsotaan perustaneen Vuorentaan säteritilan. Vuorentaka oli n.s. uutta rälssiä, joten isossa reduktiossa 1682 - 1683 se peruutettiin kruunulle. Kapteeni Gardemeisterin perilliset tyytyivät reduktiokomission päätökseen ja katsoivat saaneensa kuningatar Kristiinalta lahjan, koska Gardemeister oli saanut tältä osittain rälssivapauden ja osittain säterivapauden.

Vuorentaka oli jo 1600-luvun alkupuolella n.s. ratsastila. Ruotujakolaitoksen yhteydessä myöskin ratsuväen rekrytointi järjestettiin uudelleen. Useimmat ratsastilat muuttuivat ratsutiloiksi (rustholli) ja entisistä rälssisätereistä tuli säteriratsutiloja. Vuorentaka kuului tähän ryhmään. Koska Vuorentaka oli kooltaan suhteellisen pieni, se sai

augmenteikseen Vallon kylän Heikkilän ja Ritvalan Karpplan.

Peruutuksen jälkeen Vuorentaka oli maanluonnoltaan kruununtila. Se jäi edelleen Gardemeisterin hallintaan, koska heillä oli siihen sukuoikeus, mitä tavallisella kruununtilalla ei välttämättä ollut. Vuorentaka lunastettiin perintötilaksi vasta 1830 silloisen omistajan toimesta.

Vanhastaan kylän peltovainiot oli jaettu talojen kesken n.s. tankojaolla. Tästä aiheutui monenmoisia haittatekijöitä. Niinpä valtiopäivillä 1757 annettiin asetus, joka sitten johti maan yksityisomistuksen täydelliseen uudistumiseen. Sääksmäellä tämä isojaon nimellä tunnettu maanmittaustoimitus aloitettiin 1764 - 1765 ensimmäisenä Rapolan - Vuorentaan jakokunnassa. Jakokuntaan kuului vain kaksi säätyläisomistuksessa olevaa taloa, jotka sitten ensimmäisinä pääsivät nauttimaan jaon tuottamista eduista ja samalla olivat hyvänä esimerkkinä muille jakokunnille. Ehkä maanmittarien puutteesta, ehkä heidän työskentelytavastaan johtui, että isojako jäi tässäkin jakokunnassa tavallaan keskeneräiseksi. Pellot ja niitty jaettiin, mutta metsämaa jäi sopimuksenvaraiseen jakoon. Rapolan - Vuorentaan metsämaat jaettiin vasta 1895 - 1897 isonjaon täydennyksessä.

Maatilatalous muodostaa sen rungon, jonka perusteella taloja voidaan tarkastella. Varsinkin 1500-luvun loppu ja 1600-luvun alkupuoli oli monelle talolle suurten muutosten aikaa. Katovuodet ja muut luonnononnettomuudet sekä sotarasitus aiheuttivat monen talon kohdalla ylipääsemättömiä vaikeuksia. Moni talo jäi veronmaksukyvyttömäksi, autioitui ja yhdistettiin voimakkaampiin taloihin. Vuorentaka säilyi tuon vaikean ajan yli itsenäisenä ja veronmaksukykyisenä. Varmaankin siinä oli edesauttamassa säätyläisomistus. Kun Vuorentaka 1827 siirtyi talonpoikaiseen omistukseen, korostui maatilatalouden merkitys olennaisesti.

Vuorentaan pellot ovat epätasaisia savi-, hiekka- ja multamaita. Kosteusolosuhteet ovat tyydyttävät, sillä tilusten halki virtaa Vallon (Kannistonmäen) oja. Varsinaisia suoviljelyksiä ei ole ollut. Osa pelloista on entisiä kasvimaita, mutta huomattava osa on muodostunut niittymaiden raivauksen tuloksena. Viljelysmaan pinta-aloista tietoja on

käytettävissä niukasti. Mainittakoon kuitenkin, että vuodelta 1586 olevien tietojen mukaan peltoala oli 12 tynnyrinalaa ja 1765 isojaossa 49,8 ha. Suurimmillaan Vuorentaan peltopinta-ala oli 1930-luvulla 69,3 ha. Nykyinen peltoala on 43,2 ha.

Niittymaan pinta-alasta ei ole tarkkoja tietoja. Vuonna 1640 on todettu, että Vuorentaan tilusten itäpuolella alkaa niitty, jolla on sangen suuri laajuus ja ulottuvaisuus, ja ulottuu se aina peninkulman päähän niin pituudessa kuin leveydessä; ja on monta kylää, jolla siinä on osansa ja osuutensa. Isojaon yhteydessä jakokirjaan merkittiin niittymaata 5,8 ha. Nykyisin tilalla ei ole niityksi tai laidunmaaksi luokiteltuja tiluksia.

Metsämaan pinta-alat ovat Sääksmäellä yleensä pienet. Tämä on tilanne Vuorentaankin kohdalla. Katselmuksessa 1640 todettiin, että Vuorentaan metsät ovat ahtaat. Sitten 1765 mainitaan, että Vuorentaassa ei ole omaa metsää riittävästi edes polttopuiksi. Isojaon täydennyksen jälkeen metsäpinta-alaa ei mainita maa-rekisterissä. Vasta 1917 toimitetun uusiaon jälkeen Vuorentaan metsämaan pinta-alaksi on merkitty 42,7 ha.

Vuorentaan rakennuksista on ensimmäinen maininta 1682. Silloin toimitetussa katselmuksessa Vuorentaka todettiin (säädyn edellyttämällä tavalla) kohtalaisesti rakennetuksi. Isonvihan jälkeen toimitetussa tarkastuksessa todettiin Vuorentaan rakennusten tuhoutuneen tulipalossa. Vuoden 1750 tienoilla rakennettu asuinrakennus palveli tehtävässään 1870-luvulla peruskorjattuna vuoteen 1964, jolloin nykyinen asuinrakennus valmistui.

Talousrakennuksista vanhin on vuodelta 1833, Aitta ja kiviinen navetta ovat 1850-luvulta. Muut talousrakennukset ovat 1900-luvulta.

Karjatalous on ollut Sääksmäellä entisiin aikoihin vähämerkityksellinen. Vasta 1800-luvun loppupuolella, kun neuvontajärjestöt aloittivat toimintansa, siitä muodostui taloudellisesti merkittävä. Vuorentaka ei ollut tässä suhteessa poikkeava. Lehmäluku oli Sääksmäen tilojen keskitasoa. Vuonna 1900 lehmiä oli jo 20. Mainittavaa on, että Vuorentaassa on ollut vetojuhtana yksinomaan hevosia.

Alkeellisen maatalouden aika jatkui muinaisuudesta aina 1800-luvun nälkävuosiin saakka. Vuorentaka ei tässä suhteessa poikkea muista Sääksmäen tiloista. Lisäksi on todettava, että Vuorentakaa pitkiä aikoja viljelleet lampuodit eivät yleensä olleet järin innokkaita maatalouden uudistajia. Keskiajalla ja uuden ajan alussa ohra oli tärkein viljalaji. Se menestyi kohtalaisen hyvin peltoviljelyksessään. Ruis oli ensisijaisena viljana kaskimailla, mutta antoi peltoviljelyksessään tyydyttävän sadon. Ruis syrjäytti ohran leipäviljana 1700-luvun puolivälin tienoilla. Kauran viljely oli varsin vähäistä 1800-luvun alkupuolelle asti.

Järkiperäinen viljelytapa yleistyi lukutaidon lisääntymisen ja neuvontajärjestöjen myötä. Toisaalta teollistuvan yhteiskunnan palvelukseen siirtyvä tilaton väestö oli aiheuttamassa lisääntyvää elintarvikkeiden kysyntää, ja sitä kautta tuotteista saatiin parempaa hintaa.

Vuorentaka oli ensimmäisten joukossa maataloustuotannon kohottamisessa. Vuosisadan vaihteessa tilalla oli kolme rauta-auraa, kolme rautapiikkiästä ja jousiäes, hevoskiertoinen puimakone ja niittokone sekä hevosharava. Voimakoneeksi tuli sähkömoottori hetimiten Sääksmäen sähköistuksen jälkeen 1921. Ensimmäinen traktori hankittiin Vuorentakaan 1940.

Hyvän käsityksen Vuorentaan maataloudesta saa, kun tiedetään, että 1929 oli 7 ha ruista, 20 ha kauraa, 1 ha ohraa, 0,5 ha hernetä, 0,75 ha perunaa, 0,2 ha pellavaa, 0,25 ha rehujuurikasveja ja 22,6 ha heinää. Vehnää ei tuolloin ollut kylvössä. Kuluvana vuonna 1990 kylvössä oli 11 ha kauraa, 10 ha vehnää, 10 ha ohraa, 5,5 ha ruista ja 3,5 ha heinää. Rypsiä on viljelty useana vuotena.

Vuorentaka, Voipaala ja Rapola omistivat aikoinaan Valkeakoskessa yhteisen myllyn, joka kuitenkin jo 1565 myytiin Lahisten herralle Hogenskiöld Bielkelle rautoineen ja kaikkine sisustuksineen 50 markan hinnasta. Mutta koska myllyä ei voinut omistaa ilman myllypaikkaa ja vesioikeutta, maksoi Bielke niistä vielä samoille talollisille 20 markka ja sai sitten käräjillä vahvistuksen omistukseensa. Tämän jälkeen Vuorentaalla ei ole ollut Valkeakoskessa omaa myllyä eikä myllyosuutta.

Kirkollisiin velvollisuuksiin kuului

kirkonkymmenysten lisäksi sekä kirkon että pappilan rakennusten rakentaminen ja kunnossapito. Kirkon korjaukset tehtiin yleensä yhteisin varoin, sillä korjaustyöt vaativat yleensä ammattimiehen taitoja, apumiehiksi kelpasivat talollisetkin. Pappilan rakennusten määrästä ja laadusta käytiin Sääksmäellä ajoittain ankaraa riitaa. Vuonna 1703 tehdystä sopimuksesta tiedetään, että Vuorentaka yhdessä osavelvollisten kanssa oli velvollinen rakentamaan ja pitämään kunnossa pappilan leivintuvan uuneineen ja savupiippuineen sekä nuottavajan. Ilmeisesti ainakin osa korjauksista tehtiin edelleen luontaisuuksina. Vuonna 1770 sovittiin, että pappilan päärakennuksen kunnossapidosta vastataan yhteisesti, mutta toisen riihen ja olkiladon kunnossapidosta vastaavat Vuorentaka ym. yhteensä 21 1/2 manttaalia.

Kirkollisten velvollisuuksien lisäksi oli myös kirkollisia oikeuksia. Penkkijärjestys oli yksi niistä. Määräykset penkkijärjestyksestä oli annettu 1695, mutta Sääksmäen moniarvoinen seurakunta pääsi sopimukseen vasta 1731. Silloin penkki n:o 5 varattiin Kärjenniemen laamanni Giösille sekä Kyän, Vuorentaan, Annilan, Maatialan Porilan ja Saaren haltijaväelle.

Uusi penkkijärjestys laadittiin suhteellisen pian eli 1774. Sen mukaan kahdeksannessa penkissä istuivat Vuorentaka rinnallaan Ikkala, Liuttula ja Paasia. Viimeinen penkkijärjestys vahvistettiin 1862. Siinä kunkin penkin käyttäjiksi tuli kuusi taloa manttaalilukujensa mukaan. Nyt penkkiin n:o 7 sijoitettiin Tarttilan Kiutta, Munteen Lukko, Vedentaan Kahila, Vuorentaka, Ritvalan Vilonen ja Ikkalan Vittinkilä eli väkeä eri puolilta pitäjää. Myöhemmin penkkiin sijoitettiin vielä Metsä-Paavola.

Kautta aikojen Vuorentaassa on ollut vain yksi torppa. Vuoden 1770 paikkeilla perustettu torppa oli aluksi nimetön, mutta toisen haltijansa Matti Matinpojan mukaan torpan nimeksi vakiintui Mattila. Torpan viimeinen haltija kuoli 1886. Silloinen isäntä ei ottanut enää uutta torpparia, vaan torpan maat palautuivat päätilan yhteyteen.

II OMISTAJAT

Aikaisemmin mainittiin, että Vuorentaan kylään kuului 1500-luvulla kaksi taloa. Ensimmäiset nimeltä tunnetut omistajat on mainittu maakirjassa v:lta 1539. Maakirjan ja muiden lähteiden mukaan Vuorentaan kylän taloja omistivat:

PEKKA HEIKINPOIKA	(Per Hendrichson)	- 1557
HEIKKI PEKANPOIKA	(Hendrich Person)	1558 - 1579
KREKO HEIKINPOIKA	(Grels Hendrichson)	1580 - 1590
LUUKAS KREONPOIKA	(Lucas Grelsson)	1591 - 1594

sekä

NIISIUS OLLINPOIKA	(Deonisius Olsson)	- 1544
OLLI HEIKINPOIKA	(Olaff Hendrichson)	1545
HEIKKI OLLINPOIKA	(Hendrich Olson)	1546 - 1578
HEIKKI PEKANPOIKA	(Hendrich Person)	1579 - 1580
PENTTI PEKANPOIKA	(Bengt Person)	1581 - 1590
PERTTU HEIKINPOIKA	(Bertell Hendrichson)	1591 - 1594

Vuonna 1595 Vuorentaan molemmat talot siirtyivät samalle omistajalle. Talot yhdistettiin maakirjassa ja samalla Vuorentaa kylä muutui yksinäistilaksi, joka pysyi jakamattomana yli 350 vuotta.

SIGFRID SIGFRIDI(npoika),

sinetti

liikanimeltään "Vijnaparda" omisti Vuorentaan 1595-1617. Hän oli Sääksmäen kappalainen 1593-1601 ja kirkkoherra 1602-1634. Upsalan kokouksen (1593) päätöksen allekirjoittaja. Kappalaisena ollessaan asui Vuorentaassa. Hänen poikansa

NICOLAUS (Niilo) SIGFRIDI (npoka)

sinetti

omisti Vuorentaan talon 1618-1635. Kotipaikkansa perusteella hän otti sukunimekseen (SEX)MONTANUS. Varapastori. Sääksmäen kappalainen 1618-1634 ja kirkkoherra 1634-1635. Perhe asui Vuorentaassa. Niilon leski

KAARINA

hoiti Vuorentaan isännyyttä 1636-1644. Äitinsä jälkeen

JUHO NIILONPOIKA (Johan Nilsson)

omisti Vuorentaan talon 1645 alkaen n. vuoteen 1650. Juhon ei jatkanut sukunsa papillisia perinteitä vaan asettui talonpojaksi ja ilmeisesti palveli ratsu-miehenä. Hän ei asunut Vuorentaassa.

Toisistaan eriävien tietojen mukaan joko ostamalla tai lahjoituksena Vuorentaa siirtyi aatelissuvun hallintaan.

HANS GARDEMEISTER,

saksalaisperäistä aatelissukua, jota ei ole introdusoitu Ruotsissa, oli Vuorentaan isäntä 1650-1682. Hän perusti Vuorentaan säteriratsutilan. Palveli Ruotsin

armeijassa ainakin 1635-1668 ja yleni kapteeniksi. Haudattiin Sääksmäen kirkkoon, jossa on ollut suvun vaakunakilpi ja sen yhteydessä saksankielinen teksti, joka vapaasti suomennettuna kuuluu:

"Täysin aatelissyntyinen ylimys ja parhain herra Hans Gardemeister, hänen Kunnikaallista Majesteettiaan ja Ruotsin kruunua virassa (palvellut), kunniallisesti maan poveen kätkeyty jalkaväen kapteeni aatelisen herra eversti Philip Sassen rykmentistä: on lempeästi ja autuaasti nukkunut kuolon uneen 8. helmikuuta 1682. - Jumala olkoon tälle sie-lulle armollinen."

Isänsä jälkeen Vuorentaan säteriratsutilaa isännöivät vuodesta 1683 alkaen veljekset

JOHAN GARDEMEISTER

oli sotilas kuten isänsäkin. Hän palveli Uudenmaan ja Hämeen läänin Jalkaväkirykmentissä 1672 alkaen ilmeisesti kuolemaansa saakka yleten kapteeniksi.

GABRIEL GARDEMEISTER

oli myös sotilas ja palveli viimeksi Pohjanmaan Jalkaväkirykmentissä, josta erosi luutnanttina 1715. Sääksmäkeläisen Sophia Ruuthin kanssa solmittu avioliitto oli lapseton.

JOHANNA CATARINA GIÖS,

Johan Gardemeisterin leski hoiti Vuorentaan isännöyttä ilmeisesti kuolemaansa asti vuoteen 1749. Hänen jälkeensä Vuorentaan isäntänä mainitaan Johan Gardemeisterin vävy

NILS HAKE,

viimeksi majoittaja (furiiri), joka omisti Paraisilla ainakin osan Rövarnäsin ratsutilaa n. 1730-1750. Hän oli anoppinsa kautta sukulaisuussuhteessa Svinhufvud-sukuun. Nils Hake luovutti Rövarnäsin vävyilleen 1750 ja ilmeisesti samaan aikaan Vuorentaan isännäksi tuli hänen poikansa

NILS CRISTER HAKE,

varusmestari (rustmästare), joka perheineen asui ainakin osan ajasta Vuorentaassa. Omisti vaimonsa äidin (Brunow) sukutilan, Janakkalan Irjalan, jonne muutti Sääksmäeltä 1765. Hänen jälkeensä Vuorentaan omistajaksi tuli

JOHAN GUSTAF SVINHUFVUD (AF QVALSTAD),

Svinhufvudin suvun
vaakuna

mäen kirkkoon. Hänen jälkeensä Vuorentaan säteriratsutilaa hallitsivat 1787-1795 leski

HEDVIG FORELL

ja kuolinpesä. Vuorentaan tilaa viljeltiin edelleen Rapolan väellä. Perinnönjaon jälkeen Vuorentaan omistajaksi tuli tytär ULRICA ja vävy

ALEXANDER MAEXMONTAN

vallitsi tilaa 1796-1827. Maexmontan oli pappissukua VI:ssa sukupolvessa. Sääksmäen pitäjänapulainen 1784-1801 ja kappalainen 1801-1834.

Pitkän säätyläiskauden jälkeen Vuorentaan säteriratsutila siirtyi 1828 ta-

lonpoikaiseen omistukseen. Sanottuna vuonna isännäksi tuli

JUHO KAARLENPOIKA,

alkuaan TUOMARLA, käytti sitten jonkin aikaa nimeä JUDENIUS, ja viimeksi VUORENTAKA, oli Vuorentaan isäntä vuoteen 1835 eli kuolemaansa saakka. Hän lunasti Vuorentaan perintötilaksi 1830. Hänen jälkeensä leski

ANNA PASTELL

sai Vuorentaan omistukseensa testamentilla. Leski solmi toisen avioliiton 1836. Näin Vuorentaan isäntänä aluksi vallintaoikeuden ja sitten testamentin nojalla oli 1836-1868

KUSTAA HEIKINPOIKA,

alkuaan PIETILÄ ja sitten VUORENTAKA, paljon käytetty luottamusmies. Hän oli kirjoitustaitoinen, jota pidettiin talonpoikaisväestön piirissä tuohon aikaan harvinaisena.

G

Puumerkki v:lta 1867

Gusta Heikin poika

Vuorentaka oma

Kautsesdi

Kustaa siirtyi 1868 isännäksi Salon kylän Hannulaan. Kustaan ja hänen toisen puolisonsa Karoliinan vävy

HEIKKI VILHELM AAPONPOIKA TORIKKA ja LOTILA, viimeksi VUORENTAKA, oli Vuorentaan isäntä 1869-1875. Hänen jälkeen

JUHO HEIKKI ERKINPOIKA,

alkuaan SIPILÄ, sitten RAUKOLA ja viimeksi VUORENTAKA oli isäntänä 1876-1885. Hän ei ollut mitään sukua edelliselle eikä seuraavalle isännälle.

H

puumerkki
1887

JUHO (JOHAN) TYRNÄ

eli Tyrni omisti Vuorentakaa vain lyhyen ajan 1886-1887. Vuorentaka siirtyi sitten Tyrnin puolison Edla Tuomalan sisarelle ja tämän miehelle

MATTI ALANEN,

sitten VUORENTAKA, oli Vuorentaan isäntä 1887-1899. Hän oli lähtöisin Kangasalan Kautialan Alasesta. Hän kehitti voimakkaasti Vuorentaan maataloutta, erityisesti karjataloutta.

^

puumerkki
1884

Matti-isännän kuoleman (1899) jälkeen Vuorentaka jäi lesken ja kuolinpesän hallintaan. Tilaa viljeltiin yhteiseen lukuun vuoteen 1962 saakka. Leski

MARIA KRISTIINA,

s. TUOMALA, arvostettu Vuorentaan emäntä hallitsi puolta tilaa ja isännyydestä vastasivat pojat kukin vuorollaan.

MATTI VUORENTAKA

vastasi isännyydestä 1900-1908. Hänet tunnetaan innokkaana nuorisoseuramiehenä.

JUHO VUORENTAKA

hoiti isännyyttä 1908-1938. Hänellä oli runsaasti erilaisia luottamustehtäviä. Toimi Sääksmäen Suojeluskunnan paikallispäällikkönä 1927-1937.

KONSTA(NTIN) VUORENTAKA

oli isäntänä 1938-1861. Hän osallistui moniin yhteiskunnallisiin ja aatteellisiin toimintoihin m.m. Sääksmäen Maamiesseurassa ja Sääksmäen Suojeluskunnassa.

Vuorentaan tilan halkominen, jossa myös sisaret saivat tilasta osuutensa, merkittiin maarekisteriin 1949. Yksinäistalosta tuli taas kylä.

SUSANNA ALHO, s. VUORENTAKA

sai omistukseensa Pitkälä-nimisen tilan.

ANNA HUTTUNEN, s. VUORENTAKA

omisti Mattila nimisen tilan ja

MARTTA VUORENTAKA

sai osalleen Vuorensivu- nimisen tilan. Nykyinen isäntä, Konsta Vuorentaan poika

MATTI ANTERO VUORENTAKA

yhdisti vanhemmiltaan perimänsä ja tädiltään Marttalta ostamansa eri tilat ja

tilaosuudet, jotka merkittiin maarekisteriin nimellä Harjuntaka RN:o 2.

Pääomistajien lisäksi Vuorentaan kantatilasta omistavat osia

Väinö ja Lempi Tamminen
Pentti ja Pirkko Virtanen
Pertti ja Hilja Rapatti
Erkki ja Elsa Tapaninen
Mikko ja Raili Ilola
Paavo ja Aira Ahvonen
Arto Muittari
Nestori (kp) ja Hilja Åhman
Fanni Puotiniemi
Osmo Karppi
Aili Mölsä
Terttu Lahtinen
Teuvo ja Arja Kuparinen
Viljo ja Kaija (kp) Vainionpää
Armas ja Kaarina (kp) Vuorivaara
Pekka ja Seija Jokela
Esko ja Lea Vehniäinen
Aulis ja Paula Toivonen
Hilja Mikkola
Lauri ja Aune Sarkonen
Yhtyneet Paperitehtaat Oy
Kemira Oy
Jukka ja Tuula Salminen
Raimo ja Arja Kinnunen
Hannu Saikkonen
Anssi ja Heli Jokinen
Valkeakosken kaupunki
Jari Peltonen ja Anna-Liisa Hyttinen
Kari ja Eija Laajoki
Heikki I. Collin
Mikko-Pekka ja Piia Viitanen
Suomen Valtio
Taimi Hytönen
Olavi ja Irja Bergius
Pekka ja Päivi Heikkilä
Olli ja Ulla Käki
P. Juhani Nappa ja Eine Kähkönen-Nappa
Reijo ja Seija Paukku

TÄRKEIMMÄT LÄHTEET:

- Arajärvi Kirsti: Lempäälän historia. Tampere 1959.
Bergholm Axel: Sukukirja. Suomen aatelittomia sukuja. Näköispainos. Jyväskylä 1984.
Jutikkala Eino: Sääksmäen pitäjän historia. Jyväskylä 1934.
Jutikkala E -
Nikander G: Hämäläisiä kartanoita ja suurtiloja. Helsinki 1946.
Kuuliala Ilari: Sääksmäen seurakunta. Valkeakoski 1989.
Lehto Ture: Pargasbygdens historia. Åbo 1959.
Leinberg K.G.: Åbo stifts herdaminne 1554 - 1640.
Lewenhaupt Adam: Karl XII:s officerare. Stockholm 1920.
Eri seurakuntien kirkonkirjat (mf), maarekisteri, virkatodistus.